

do bojovné opozice k vládnoucímu měšťáctvu. K tomu přináší Voldán některé doklady. Zajímavé podrobnosti sdělil o uměleckém vzestupu tenoristy Oldřicha Kováře, který přišel ze skupiny Settleri k operetě a jehož pak angažoval Václav Talich do Národního divadla v Praze, o písničkáři Johnu Gollwellovi (Janu Borůvkovi). Do nakladatelské džungle v oblasti šlágrů dává nám nahlédnout v kapitole o Zdeňku Vlkovi, krásný medailón vytvořil Karlu Vackovi, který se z člena vojenské hudby vypracoval na autora proslulých populárních skladeb, R. A. Dvorskému, tvůrci moderní české písně taneční, filmovému herci, kapelníkovi a nakladateli, který přinášel dobré nápady pro aranžování a scénování písní, Izáku O. Dunajevskému, s nímž se v Praze setkal jako překladatel jeho filmových písní. S Voldánem dostáváme se také k počátkům nahrávání gramofonových desek, které představuje firma Ultraphon. Tu vybudovali bratři František a Jan Valentini — zejména Františka v jeho nápodobitě a organizační zdatnosti Voldán dobře zpodobil.

Voldán spoluzakládal v Nuslích kabaret Satyr a působil i v Červené sedmě (na sklonku její slavné dráhy). Není tedy žádný div, že ve své knížce podal historii pražských kabaretů, portrét dr. Jiřího Červeného, zakladatele Červené sedmy. Další kapitolu napsal Voldán o Karlu Hašlerovi, v níž se dovídáme řadu životopisných a povahopisných podrobností, přečteme si o tom, jak se Hašler naučil sám hrát na klavír, o jeho skladatelské pohotovosti apod. Ve Voldánových vyprávěních se ovšem mihnou další významné postavy pražských kabaretů (Josef Sváb-Malostranský, Josef Waltner aj.). A nemůže chybět ani portrét Jindřicha Plachty, který začínal v Červené sedmě jako nápověda, pak se ozkoušel v menších rolích a byl Hilarem přijat do činohry Národního divadla — leč toto místo odmítl a zůstal ve své skromnosti věren malým scénám; od nich pak vedla jeho cesta k filmu.

Voldán přispěl několika znamenitými stránkami k poznání počátků českého filmu. Inter-viewsval staré pamětníky — kabaretiera Josefa Svába-Malostranského, manželku Dismase Šlambora (Ponrepa), který měl v Praze první biograf, vysledoval podrobnosti o ing. Janu Kříženeckém, který necelé tři roky po prvním veřejném předvádění Lumièrova kinematografu v Paříži točil první české filmy. Jako novinový reportér měl Voldán příležitost poznat Douglase Fairbainkse, Mary Pickfordovou, Dolores del Rio, Anny Ondrákovou, Emila Janningse aj. O všech dovedl zaznamenat bystré postřehy, ač nezapřel k nim svoje kritické stanovisko (např. k Dolores del Rio na str. 62).

Mnoho zajímavého se dovídáme z Voldánovy knížky také o počátcích rozhlasu u nás (toto slovo začal razit J. D. Richard, redaktor Národních listů), o prvních průkopnících vysílání i o prvních majitelích rozhlasové koncese. Příslušníkům mladší generace budou tyto zprávy připadat jako dávný mýtus.

Dějepisec českého divadla vezme zavděk popisem návštěvy F. T. Marinettiho, zakladatele futurismu, v Praze. Marinetti tu přednášel a předvedl několik ukázek ze svých básní a scének.

Voldán nezapře, že patří k poválečné generaci, málem by se chtělo říci k poetistům, neboť jako oni miloval kabarety, kavárny, bary, gramofon, zpěváky, film, rozhlas, kolotoč (jednu z kapitol věnoval Karlu Burgerovi, který vlastnil mnoho atrakcí pro pouti). Voldánovy kapitoly se čtou velmi lehce. Jenom leckdy se látka nebo připomínky opakují (o nakladateli Vlkovi, o Gollwellovi apod.); zde měla zasáhnout redakce škrty.

Není vyloučeno, že leckde Voldánovy údaje se budou musít zpřesnit a konfrontovat se svědectvím jiných pamětníků. Nicméně k historii našeho kabaretu, filmu, divadla, rozhlasu a gramofonových nateček pověděl Voldán mnoho nového. Jeho knížku bude třeba zařadit ke statin Eduarda Bassa, ke knize Jiřího Červeného o slavném kabaretě, ke knize Karla Honzika *Ze života avantgardy* atp. A to není sousedství nečestné.

Artur Závodský

Miloslav Laichman, *Brněnská Levá fronta 1925—1933* (Blok, Brno 1974, 236 stran)

Jméno Miloslava Laichmana se ve vědecké produkci moravské proveniencce neobjevuje poprvé. Středem jeho badatelských snah se v posledních letech stalo téma značně živé: inteligence a KSC. Naposledy vydal knížku o brněnské Levé frontě a jejímu vlivu na Moravě.

Úvodem věnuje Laichman pozornost základním otázkám vztahu inteligence a revolučního hnutí, vyjasnění pojmů a názorovým proudům. Jsou to pohledy obecnější, teoretické a tvoří značně samostatný proud či celek. Těžištěm Laichmanovy studie jsou až dvě další kapitoly, neboť jde již o základní tematiku: Levá fronta v Brně a na moravském teritoriu, její vznik, vývoj a rozmach. Autor shrnuje fakta a mapuje terén. Důležité místo má tu účást levicové inteligence na zápase rosičských horníků v přelomu let 1932—1933. Je možné namít-

nout, že Laichman zde nepřináší nové objevy. Předností jeho postupů však je, že řadí události do vývojového kontextu a do rámce celé činnosti Levé fronty. Laichmanovo schéma je široké: přehled sekcí Levé fronty, Linksfront, organizační činnost mimo brněnské centrum, Ostravsko. Vnější podobu Levé fronty doplňuje kronika jmen a letopisy dílčích akcí. Existuje však také druhá strana této mince: vnitřní život plný rozmanitostí a diferenciace, proměnlivého proudění a rozdílného zabarvení, s nestejnou rychlostí, s nestejnou důsledností a kolísáním, avšak směřující k pokroku. (Viz Laichman, str. 26 a 27.) Na hlubší vyklad této správně téze autor — ač ji přesně vyslovil — zbytečně rezignoval. Nelze se zbavit počtu, že mu pod rukama uniká (až na krátká dokumentující zastavení) pramen k hlubším sondážím nejdůležitější: časopis Index. S výjimkou skutečně potřebného a nanejvýš oprávněného upozornění na ostravskou Kampaň můžeme mluvit o absenci širších souvislostí a významového postavení dvou dalších literárních pramenů: časopisů Pásmo a Fronta.

Laichman má smůlu, což budíž připomenuto na jeho obhajobu. Jeho knížka vychází v době, kdy se do rukou čtenáře dostaly (a zčásti právě dostávají) svazky dokumentů Avantgarda známá a neznámá, tři svazky Halasových spisů (zahrnují mj. publicistiku) a s nemenší svědomitostí zpracovaná bibliografie literární rubriky Rovnosti 1921—1928. Naše téma dokresluje tyto materiály klíčovou dokumentací, od polemiky Literární skupiny s Rovností přes generační diskusi až k obraně republiky proti fašismu. Proto nám právě u Laichmana chybí ono dopovězení vnitřní problematiky. Ze stejných důvodů se nám zřetelně rýsuje zjednodušení vztahu Václavek—Honzl—Burian—Krejčí. Poněkud přesněji bylo by nutné vyloučit vliv charkovského kongresu proletářských spisovatelů na Václavkův vývoj. Bedřich Václavek ani v letech vypjatého poetismu nepřestal hledat společenskou funkci literatury. Charkov jenom dovršil to, co u Václavka zrálo mnohem dříve (mám stále na mysli otázky angažovanosti a společenskou funkci literatury, nikoli hodnocení charkovského kongresu pro futuro). Konečně sám Václavek se při jedné příležitosti zmiňuje, že jel do Charkova k názorovým změnám připraven.

Laichman disponuje četnou dokumentací k rozvoji Brna. Avšak číselné údaje na str. 39—40, které uplatňuje, jsou z větší části k danému tématu irelevantní. Na tomto místě bychom hledali (právě u Laichmana, znalého historie dělnického Brna) vylíčení atmosféry poválečných měsíců moravské metropole. Byla by to cesta k zvýraznění nástupu avantgardy a ceny započatých zápasů.

Rozsáhlý poznámkový aparát dává na první pohled naději, že nám poskytne potřebná životopisná data k méně známým osobnostem, leč není tomu tak. Texty k portrétům jsou nejednotné. Čím známější osobnost, tím více údajů. Ale základní data by nás zajímala u Hynka Konečného, Immanuela Šterna a jiných.

Na několika místech se do knížky vloudily omyly a nepřesnosti. Jenom namátkou připomínám, že František Halas zemřel v roce 1949, nikoli v r. 1948 (viz obrázková příloha). Proč Stanislav Kostka-Neumann (str. 31)? Upřesnění by si vyžádala charakteristika Června, autor uvádí, že pak šlo o „orgán svazu komunistických stran“ (str. 31). V Rovnosti nepůsobili původně Jaroslav Seifert a František Halas (str. 43), ale Artuš Černík s Jaroslavem Seifertem; teprve oni přivedli Františka Halase. Jindy narazíme také na nadbytečně opakovaní údajů o přednáškách. Stylistická schémátka typu „velkou pomoc poskytl“ by měla být nahrazena konkrétním výkladem o pomoci, protože vliv té či oné osobnosti je zcela evidentní. Tu se dostáváme znovu k nepřítomnosti onoho vnitřního pohybu jevů. Cena Laichmanovy knížky je tedy v celkovém, třebaže vnějším, zmapování terénu i účasti lidí, z nichž mnohé autor oprávněně vysunul do popředí.

Artur Závodský

Henrik Ibsen, *A Critical Anthology*. Edited by James McFarlane. (Penguin Books, 1970, 476 stran)

O Ibsenově díle předpovídali mnozí, že po období velkého zájmu nastane pro ně doba zapomenutí. Ale i když se podobné předpovědi ozývají stále, Ibsen je přece hrán a překládán a jeho hry jsou stále předmětem úvah. Zvláště velký zájem o Ibsena je po r. 1945 patrný v Anglii, kde lze mluvit přímo o záplavě jemu věnovaných monografií. Po řadě knih o autorovi a jeho díle vychází zde r. 1970 objemná antologie, shrnující kritické soudy o Ibsenovi za více než sto let. Její pořadatel James McFarlane, profesor evropských literatur na University of East Anglia, je známý ibsenovský badatel a hlavní vydavatel nového, dosud nedokončeného souboru Ibsenových spisů — tedy osobnost nad jiné povolána.

Knihla je uvedena editorovou předmluvou a chronologickým přehledem Ibsenova života